

Ἡ ἐξάρτηση τῆς ζωῆς ἀπὸ τῆ φύση, καὶ τῆς τέχνης ἀπὸ τῆ φύση καὶ τῆ ζωῆ, εἶναι ἀλήθειες παραδεγμένες καὶ σχεδιάζονται τὰ ὅρια μέσα στὰ ὅποια εἶμαι ὑποχρεωμένος ν' ἀπλωθῶ καὶ σήμερα, ἂν θέλω νὰ εἶμαι συνεπὴς πρὸς ἐκεῖνα ποῦ κ' ἐγὼ πιστεύω σάν τὸ βαθύτερο νόημα τῆς τέχνης.

Ἄλλα εἶναι φύση καὶ ἐξάρτησή τῆς ἡ ζωῆ. Ρυθμὸς καὶ ἐσωτερικὴ γεωμετρία ὄλα στῆ φύση, σχῆμα καὶ μέτρο ἡ ζωῆ. Σχῆμα καὶ μέτρο σ' ἔκταση ἀσύλληπτη. Σχῆμα καὶ μέτρο διαταράζονται ἀπὸ τὸν πληθωρισμὸ τὸν συναισθηματικὸν καταστρέφεται, ἀπὸ τὴν εὐτέλεια τῆς πολλαπλῆς καθημερινότητος.

Κύρια ἀφορμὴ τῆς ὑπαρξῆς τῆς τέχνης ποῦ γεννιέται μαζὺ μὲ τὸν ἄνθρωπο καὶ πεθαίνει μαζὺ του, ἡ ἀποκατάσταση—ἡ πῶ ουσία, ἡ τάση πρὸς ἀποκατάσταση—τῶν φυσικῶν ρυθμῶν, τῆς δημιουργοῦ γεωμετρίας ποῦ διέπει τῆ φύση μας. Ἄλλῃ ἀφορμὴ τὸ ἴδιο κύρια, τὸ ἴδιο σημαντικὴ, γεννημένη κ' αὐτὴ τὸ ἴδιο μαζὺ μὲ τὸν ἄνθρωπο, ἡ τάση νὰ συνειδητοποιήσῃ, θέλωντας στὴν κατοχὴ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων του, τὰ γύρω καὶ τὰ μέσα του, τὰ ὄρατὰ καὶ τ' ἀόρατα, τὰ φυσικὰ καὶ τὰ μεταφυσικὰ. Μέσα ἀπὸ τὸ ἀπέραντο καὶ ἀσύλληπτο τῆς φύσης καὶ τῆς ζωῆς, τὸ ἐγκρίσιμα ἀπὸ ἐνόητες ποῦ μεθοροῦν νὰ ὑπαχθῶν ἰσὴν ἄνθρωπινῃ σύλληψη καὶ ποῦ ἡ ἐσωτερικὴ γεωμετρικὴ τους πληρότητα ἀποτελεῖ ἐκεῖνο ποῦ σ' ὄλες τῆς τέχνης τ' ὀνομάζουμε σύνθεση, εἶναι τὸ πρωταρχικὸ στοιχεῖο τῆς καλλιτεχνικῆς ἐκδήλωσης. Ἡ συνειδητοποίηση ποῦ πετυχαίνει ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς τέχνης ἀντιπροσωπεύει—μέσα στὴν καλλιτεχνικὴ ἐκδήλωση—τὸ ὠφέλιμο, καὶ ἡ ἐπαναφορά μας διὰ τῆς τέχνης, εὐδὲς φυσικοῦς μας ρυθμοῦς, τὴν ἀναγνώριση καὶ τὴν ἐσχάρτησιν ποῦ μᾶς προσφέρει.

Ἄ ἄνθρωπος τὰ ἐνδιάθετα αὐτὰ αἰτήματά του ζητάει νὰ τὰ ἱκανοποιήσῃ ἀπὸ τὴν ὥρα ποῦ γεννιέται ὡς τὴν ὥρα ποῦ πεθαίνει καὶ τὰ ἱκανοποιεῖ σὲ ὄλες τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ζωῆς του. Στὸ νοικοκυριὸ του ποῦ τὸν βάζει τάξη, στὸ χωράφι του ποῦ τὸ χωρίζει γεωμετρικὰ, στὸ μαδιακὸ παράγγελα τῆς βραδείας δουλειᾶς, στὸ στήσιμο τῆς κρεβατινᾶς στὴν κληματοριά του, πάρα—πέρα, στὸ πλάσιμο τοῦ θεοῦ του, κατὰ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσή του, στὸ χορὸ καὶ τὸ τραγοῦδι τῆς χαρᾶς του, στὴ λύπη του ποῦ μοιρολόδι. Εἶναι γνωστὸ πὸς ὁ αὐθορμητισμὸς τοῦ λαϊκοῦ τεχνίτη ἔβαλε τὰ θεμέλια τῆς μεγάλης τέχνης, ἡ ἀμόλυπη καὶ ἀναμμένη διάθεσή του πρωτογέννησε, μὲ ἀπόλυτο σεβασμὸ πρὸς τὰ δεσμεύματα τῆς φύσης, τὰ μέσα καὶ τοὺς τρόπους τῆς αἰσθηματικῆς τοῦ ἔκφρασης, τῆς καλλιτεχνίας.

Ἄπο τῆς αἰσθήσεως τοῦ ἄνθρωπου παίρνε συνείδηση τὸν νόημα τῆς φύσης. Ἄπο τὸν ὄγκο του, τὸ πλαστικὸ αἰσθηματὸν τῆς ὕλης του καὶ τῆ συνείδηση τοῦ ἔκφο. ἀπὸ τὸ νόμο τῆς βαρύτητας τὴν αἰσθησὴ τῆς κατακόρυφης γραμμῆς καὶ τῆς κίνησης, κ.α.κ. Ἄφῃ, μᾶτι, αὐτί. Μὲ τὴν ἀφῃ ἱκανοποιεῖμὲ τὸ πλαστικὸ μας αἰσθηματὸ, μὲ τὸ μάτι καὶ τὸ αὐτί, τὸ σχῆμα σὲ στάση καὶ σὲ κίνηση κατὰ βᾶθος (ἡ τονικὴ γκάμα) καὶ κατὰ πλάτος (σχηματικὴ ἰσορροπία). Ὁ διαχωρισμὸς καὶ ἡ διαφοροποίηση τῶν ἔκφραστῶν τρόπων τοῦ ἄνθρωπου,

ὕπαγορεύεται ἀπὸ τοῦτῆ τῆ διαφορά ποῦ ἐγκριρίζει καινεις στὰ δεσμεύματα τῆς φύσης. Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὰ δεσμεύματα αὐτὰ εἶναι βασικὴ προϋπόθεση τῆς ἀληθινῆς τέχνης. Ἡ χρησιμοποίηση τοῦ γιὰ τὴν πραγματοποίηση ἀποτελεσμάτων ποῦ νὰ ταυτίσονται μὲ τῆς προϋποθέσεις τους, κάνουν τῆ σοβαρότητα τῆς ἐκτέλεσης. Ὅταν ὁ τεχνίτης, παρασυρμένος ἀπὸ ἐξωτερικὲς δυνάμεις ἐπιτηδεότητες, θέλει ν' ἀρνηθεῖ τὴν ὑπόστασιν τῶν ὕλων ποῦ μεταχειρίζεται, γιὰ νὰ ἀποδώσῃ τάχα αὐτοῦσιο τοῦ αἴλου ποῦ, πολλὰς φορὲς, τὸν περιβάλλει, ἡ τὸ ἐτερόκλητο ποῦ τὸν συγκινεῖ, ἐρχνάτι τῆ φύση τῆς τέχνης του, Καὶ ὄχι μόνον παύει νὰ εἶναι καλλιτεχνῆς, παρὰ γίνεται κ' ἕνας ἐπιτήδειος ἀκροβάτης ποῦ ξεγελάει καὶ περνιέται γιὰ τεχνίτης.

Ἄπο τὴν ἀναρθερ μωρουδιάτικη κραυγοῦλα, ἀπὸ τὴν ἀναρθερ κραυγὴ τοῦ πρωτόγονου ἀνθρώπου, προήλθε ὁ προφορικὸς λόγος, μέσο ἐπικοινωνίας ἀνάμεσα στους ἀνθρώπους, ὁ λόγος τῆς καθημερινῆς ἀνάγκης πρὸς ἔκφραση τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κόσμου. Ἄ ἄνθρωβη κραυγὴ τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ πρωτόγονου ἀνθρώπου ἴσταν σχῆμα καὶ μήτῃαν σὲ τάξη, ὑπακούοντας στοῦς νόμους τῆς φύσης ποῦ ἀπ' αὐτὴν προέρχονταν. Καὶ ὄσο ὀ ἀνάγκης τοῦ ἀνθρώπου πολλαπλασιάζονταν, καὶ ὄσο τὸ συναισθηματικὸ του περιεχόμενον πλουτίζονταν, τόσο καὶ τὰ σχῆματα αὐτὰ πλουτίζαν κ' ἐποικιλαν, κ' ἐγίνονταν συνθετότερα. Κ' ἔγινε πλῆθος ἀπὸ σχῆματα, ποῦ πᾶσαν φθορὰ μέσα στὸ στρίψιμα τῆς κοινωνικῆς καθημερινότητος, κ' ἀνακατεῦτῃκαν, καὶ παραμορφώθηκαν.

Διάβασα πολλὰς μετρικῆς καὶ ποιητικῆς καὶ πολλὰ συνταχτικὰ, καὶ διάβασα κ' αἰσθητικῆς—τὸ δυσκολογόνουτο αὐτὸ φροδοτὸ μῆς ἐποχῆς στεγνοῦ ἐπισημομοιο—καὶ εἶδα νὰ γίνονται μέτρα καὶ πόδες καὶ ρυθμοὶ, ρίμες καὶ καταλήξεις, μὰ γιὰ τὸν ταυτισμὸ τους μὲ τῆ ζωῆ καὶ μὲ τῆ φύση μας, μόνον σκόρπια καὶ ἀκατάρτητα εἶδα νὰ γίνονται λόγος, ὄσα, τὸν δάχτυστο, ἔξτρα. Σὲ μῖα μικροῦλα μετρικὴ, ὄστόσο, τοῦ Λασκαράτου, διάβασα: «Ὅπως ἡ γραμματικὴ μας δεῖχνει τοὺς νόμους ποῦ ἡ φύση ἔβαλε στὴν ὄμιλία μας, ἔτσι καὶ ἡ στιχοσυρτικὴ, δὲ μᾶς μαθαίνει βῆβαια νὰ κάνουμε στίχους, μὲς δεῖχνει ὅμως τοὺς νόμους ποῦ ἡ φύση ἔβαλε στὸ γένομά τους». Αὐτὸ εἶναι ὄρατο. Ἡ φύση βάζει τοὺς νόμους στὸ γένομά τῶν στίχων. Καὶ ὀ νόμοι αὐτοὶ εἶναι, ἐκεῖνοι ποῦ διαμορφώθηκαν μὲ τὸν καιρὸ ἀπὸ τῆ σύνθεσι καὶ τῆ διαμορφώσῃ τῶν ἔκφραστικῶν σχημάτων ποῦ μ' αὐτὰ ἐπλουτίσθη κ' ἐκαθημερινῇ μας λαλιὰ. Βλέπουμε καὶ διαβάζουμε στίχους πεντασύλλαβους, ὄχτασύλλαβους, ἐντεκασύλλαβους καὶ δεκαπεντασύλλαβους, ἰαμβικὸς καὶ τροχαικὸς, καταληχτικὸς καὶ ἀκατάληχτος, βαβέσις φράσεις κομμένες σὲ ἴσα κομμάτια μακαλοβωδιὰ, καὶ ἡ διαπιστώνουμε μὲ στεγνὸ καὶ ὄχαρο ἐπισημομοιοστὸ φανερῶμά τους, ἡ—ἂν θέλουμε νὰ τὸ ἐξηγήσουμε—καταφεύγουμε ἀπλῶς σὲ ἀφρημένα ὄγματα, λέγοντας πὼς εἶναι... ἄρμονικὰ γιὰ τ' αὐτί... κ.λ.π. Κ' ἄνω ὀ στίχοι δὲν εἶναι παρὰ σχῆματα τῆς καθημερινῆς μας λαλιᾶς λεπτέρωμένα ἀπὸ τὰ παράσιτα καὶ τὸν πληθω-

ρισμό και άποκαταστημένα στη φυσική γεωμετρική τους πληρότητα.

Ότι το σχήμα υπάρχει αόρατα καθορισμένο στον καθημερινό προφορικό μας λόγο είναι όλοφανερό, μās το βεβαιώνει κ' η γραμματική καθώς και το συντακτικό που πολλά ώς τους καθέκαστα ταυτίζονται με τους νόμους τούς στιχουργικούς και τούς ποιητικούς, αλλά μάς το άποδειχνει με τόν πιο τρυπητό τρόπο και το προχωρότερο εξέτασμα. Λέμε λχ.

Τὸ τραῖν ἔ φη υῦ

Δέν άκούγεται καθαρά μέσα σ' αὐτή τήν κοινότητα καθημερινή κουβέντα ένα περπάτημα λαμβικό;

φ έ ρε μου έ να πο τη ρι νε ρό

κίνηση καθαρά δαχτυλική.

Όστε τα σχήματα τά προσφέρει ή ζωή κι' ό ποιητής, άνθρωπος προικισμένος με διαίσθηση και με γνώση και ειδική κατάρτιση, τά συνθέτει λογικά, συνειδητά, κατά τρόπο πού νά έκφράζουε την ιδέα ή τή συγκίνηση πού του έδόνθη, με άλήθεια και συνταυτισμό πρὸς τή ζωή. Αυτό κάνει νά ξεχωρίζει ό άληθινός ποιητής άπό τόν στιχολόγο, ώς και τού πιο σπουδαίου Ό στιχολόγου έπιτηδεύεται και σκαρώνει συνταυτισμοί νά είναι φτιαχτοί. Ένω ό ποιητής έξρει και συνταυριάζει τά ζωντανά σχήματα τά γεμάτα με τόν παλμό τής ζωής.

Ιδέες και συναισθήματα έχει ό ποιητής ν' άποδώσει. Ξελευτερωμένα άπό τά καθημερινά παρθένα, γεωμετρικά ίσορροπημένα, μ' έκείνη συναισθηματικό συνταίριασμα φθόγγων μπλεγμένα, παρμένα άπ' τή ζωή γιά νά τά δώσει σ' όλους.

Κι' ή θάλασσα στά πόδια μας καθώς μās τραγουδοίσε παραμοιβάκια πρόσχαρα γιά κάποι' αιτιά παρθένα

.....
κι' ή θάλασσα στά πόδια μας καθώς μās τραγουδοίσε καθώς δέν ειταν ή βριά. στριγγή μανταφορά θάλασσα με τόν άσπρο άφρό και με τού μαφρο κύμα λές κ' ήθελε τά πόδια μας γιά νά μās τά φιλήσει.
(Παλαμίδς)

Άπό τού γοργό ρυθμό τού άνάλαφρο πέρασμα άπό τόνο σέ τόνο, και άπό πόδι σέ πόδι και στίχο σέ στίχο, νοιώθει τού φλοισβισμού τού άκρογιαλιού, και τή χάδι τού άγειριού και τή δροσιά τού γυμνού ποδιού και τού παιγνιδι τής θάλασσας.

Ό ποιητής συλλαβάνει τίς έννοιες με τή μορφή τούς τήν πιο παραστατική και έκφράζεται με τά μέτρα, τούς ρυθμούς, τά τέμπη, την άρμονία τόν φθογγικών συνταυρισμάτων, την έναλλαγή και τή συγκρότηση τών μερών και τού όλου. Και όργανώνει τού έργο του με μαθηματικήν άκρίβεια

Δέ θά μπόρεω νά μπώ στά καθέκαστα και νά μιλήσω γιά ένα-ένα ξεχωριστά τούς συντελεστές πού συνθέτουν τόν έντενο λόγο. Άπ' όσα ειπα πάρα-πάνω δυο πράγματα νοιζώ ξεκαθάρισα φανερά. Πρώτο πού ό φθόγγος, οι συλλαβές, οι τόνοι, τά μέτρα, όλα τά στοιχεία τής ποιήσης και τής άπαγγελίας ταυτίζον-

ται άπόλυτα με τή φύση και τή ζωή μας και, δεύτερο' ότι ό πραγματικός ποιητής όλα αυτά τάχει στήν κατοχή του, τά συνθέτει με σοφία και διαίσθηση και τελειώνει τού έργο του με ένότητα και πληρότητα πού νά μήν άφήνει κενά, και νά μήν έπιδέχεται παραγεμισματα άπό στοιχεία ξένα πρὸς τή φύση και τά δεδομένα τής τέχνης. Κ' έρχεται ή σειρά τού έρμηνευτή-κάλλιτεχνι.

Μέ τούτους τούς περιορισμούς πού φαίνεται νά τού βάζω θά πη κανείς, πώς τόν κάνω νευρόσταστο στά χέρια τού ποιητή και πώς πάω κ' έγώ με τού μέρος έκείνου πού πιστεύουε ότι ό έρμηνευτής είναι νεκρός έκτελεστής και δέν είναι καλλιτέχνης. Με κανέναν τρόπο δέν τού παραδέχομαι αυτό. Ό έρμηνευτής είναι καλλιτέχνης και οι περιορισμοί τού τού βάζω δέν ει' άλλοι άπό τούς περιορισμούς πού ή ύλη κάθε τέχνης έπιβάλλει στή λειτουργία της. Ό Ποιητής άναλόγι τής ζωής και τής ζναουσθεται με τά δικά της τά σχήματα σέ μιάν οργανωμένη πάλι ένότητα. Ό έρμηνευτής, προικισμένος κι' αυτός με τίς ίδιες ικανότητες, κάνει τήν ίδια άναγωγή στά στοιχεία τής ζωής πού μεταχειρίστηκε ό Ποιητής, και έχει-πάρα πάρα-τή δύναμη νά έμφυσάει στό έργο του τήν ανθρώπινη ψυχή, τόν παλμό τής ζωής και τού όρθοσθεται πιά ζωντανά και παλλόμενο. Όσο κινείται μέσα στά αόρατα σχεδιασμένα όρια τού καλλιτεχνικού έργου και τά πληροί με τόν έαυτό του, είναι μέσα στό νόημα τής τέχνης και τής δημιουργίας. Όταν όμως ξεφευγει άπ' αυτά κάνει αόρθοσθεται άσυχάχρητη κι' όχι μόνο δέν κάνει τέχνη, αλλά παραμορφώνει και τού δημιουργημα τού ποιητή. Και όμως, στήν κοινή συνείδηση αυτός ποζάρει σήμερα γιά άληθινός τεχνίτης, ένώ έκείνου πού με άπλότητα και με εύαισθησία θά ζητούσε ν' άποδώσει τούς άληθινούς ρυθμούς και μ' αυτούς τού βαθύτερο νόημα τού ποιήματος, θά περνούσε γιά ... άνέκφραστος και ... φτωγός. Είναι άφάνταστο σέ τί σημείο έχει γυφαιρί τού αισθητικό μας κριτήρι και πόσο όλα χωρά με, άπό τού σχολείο ίσαμε τού κοινωνικού σαλόνι και τού πατάρι τής σκηνής, έχουε βοηθήσει γιά νά παραστρατήσουε στή πορεία μας πρὸς τήν Τέχνη.

Ή πραγματική έρμηνεύειά τού ποιητικού έργου δέν καταφεύγει σέ στοιχεία ξένα και άσχετα πρὸς αυτό. Και δέν περιορίζεται στό περιεχόμενο άλλως τού μύθου, πού δέν είναι παρά ό καμβάς τού καλλιτεχνήματος. Πόσες φορές άν πάρομαι και σταδοίθε μόνο στό μύθο ένός ποιήματος, άπομονωμένο άπό τή δύναμη τής φόρμας του, δέ θά τού αίσθανοίμε φτωγό, φταχτό και, καμιά φορά, έντελώς άνάξιο; Και όμως, τού ποιήμα κλείνει ένα σωρό ιδέες και συναισθηματικό περιεχόμενο. Ό δημιουργός έρμηνευτής θά τού άναζητήσει στή μορφή του, όπου νόημα και συναισθήματα έχουε άποκρυσταλλωθεί.

Τή μορφή τού ποιήματος τή συνθέτει τού σύνολο, πού διαμοιράζεται-όπως γίνεται σ' όλα στή φύση και στή ζωή-σέ ένότητες μικρότερες, πού κι' αυτές διαμοιράζονται σέ άλλες, άκόμα πιο μικρές. Οι στρόφες, τά τετράστιχα, οι στίχοι, τά ήμιστίχια, οι λέξεις, οι συλλαβές... όλα έχουε μιάν αὐτοτέλεια κι' ώστόσο, μιάν αόρατη άλληλοεξάρτηση. Άρχίζει και τελειώνει τού πρώτο ήμιστίχιο, άλλα ό στίχος προχωρεί. Και όταν

δ στίχος συμπληρώνεται και τελειώνει, πάλι το έκφραστικό σχήμα προχωρεί στο δίστιχο, το τετράστιχο, ή πρώτη στροφή στη δεύτερη και η παλμική αυτή κίνηση δεν τελειώνει δριμυτικά παρά μόνο εκεί που μπαίνει η τελευταία τελεία του ποιήματος. Ο έρμηνευτής που μπορεί και συλλαβαίνει στο σύνολο το το μορφικό σχήμα του ποιήματος, ζει τη συνεχιζόμενη αυτή κίνηση, τη στερεώνει και την αποδίδει με τόν παλμό της ψυχής του. Και η μεγάλη αυτή μορφική ένότητα, όπως αναφέραμε άνωθεν πάρα πάνω, χωρίζεται σε άλλες μικρότερες, που γίνονται στην έρμηνεία ζωντανές και συναισθηματικές ένότητες (γιατί τέτοιες είναι) που διαδέχονται ή μία την άλλη. Κι' όπως τα συναισθημάτα και οι ιδέες παραλλάζουν στη ζωή, έτσι και η απόδοσή τους. 'Απ' αυτό έχουμε την ποικιλία των ρυθμών, των μέτρων, της μεταλλαγής και τις μεταπτώσεις που ποικίλουν το ποίημα, το κάνουν να ζει και την μονοτονία του. 'Ακριβώς ή αποκάλυψη σε μας των σχημάτων της ζωής και της φύσης είναι σκοπός της τέχνης και θα ήταν παρανόηση αν η τέχνη δέ μας παρρούσζε περιστατικά, με τόν έναλλασσόμενο χαρακτήρα και με τό ύφος τους, τα μέρη που συνθέτουν το ποίημα. Για να πετύχει αυτό τό δυσκολώτατο έργο, είναι ανάγκη ο έρμηνευτής να μην αφήνει να νεκρώνεται ποτέ μέσα του τό συναίσθημα που είναι ο πυρήνας του έκφραστικού σχήματος. Γιατί τότε γίνεται ή δδεια και μελοδραματική άπαγγελία τό στόμφου και τό χτυπητό στίχου, που κάθε άλλο παρά τέχνη είναι και καθ' άλλο παρά έννοια κι' άσθηση της ζωής μεταδίδει. Τά σχήματα αυτά τά χαρακτηρίζει ένας δικός τους τονισμός, μία ιδιαίτερη μελωδία, δικά τους τέμπη και ή ιδιαίτερη άρμονία τών φθογγικών τους συνταιρισμάτων. Ο τεχνίτης έρμηνευτής δέν άφίνει να του ξεφύγει τίποτα άπ' αυτά και κατέχει την τέχνη να τ' αποδίδει με δλη τους την πληρότητα. Ένώ σχεδιάζει με τούς τόνους τη μελωδία και με τις παύσεις τό έκφραστικά σχήματα και αποδίδει με τά τέμπη τόν κινητικό χαρακτήρα του ποιήματος, έχει άπό κατάρτιση και γνώση και άσκηση την Ικανότητα να έπεξεργάζεται όλα τά καθέκαστα και ν' αποδίδει ως την τελευταία λεπτομέρεια, τό φθόγγο και τη συλλαβή, όλα τά στοιχεία που συνθέτουν τό ποίημα. Σχεδιάζει τ' άλλά και συνταιριάζει τά σύνθετα, τά μέρη και τό σύνολο άπογραμμίζοντας την κίνηση, τό σχήμα, τό χαρακτήρα, τά ύψη του.

Γιά να τό πετύχει αυτό ο έρμηνευτής, κοντά στην κατανόηση τη βαθύτατη και την άπόλυτη άφομοίωση του κειμένου, πρέπει να κατέχει ένα ύγιες φωνητικό όργανο, καλά βαλμένο και άσκημένο με βάση τα φυσιολογικά δεδομένα της λειτουργίας του, και μίαν άληθινή άσθηση ρυθμού.

Πριν κλείσω τό σημείωμά αυτό, βρίσκω σκόσιμο να δώσω με άδρα χρώματα μίαν εικόνα της έρμηνείας τών ποιημάτων (τη άπαγγελία) όπως συνηθίζεται σήμερα άπό τούς λεγόμενους «καλλιτέχνες της άπαγγελίας». Τό πρώτο που θα παρατηρήσουμε στο δόσιμό τους είναι μία διαστρέβλωση της λειτουργίας της φωνητικής τους μηχανής, που έχει άποτέλεσμα την άπόδοση ενός φτιαχτού ήχου, μιάς τεχνητής λαλιάς—μέλλον μάσας—και λαρυγγικής, που είναι αντίθετη στη φυσιολογία της φωνής. Αυτό ξεκινά τόν άνίδιο άκρο-

ατή, τόν παραπλανάει και τόν κάνει να λογαριάζει σαν τέχνη κάτι που είναι άφύσικο, και σαν τέτοιο άνεταισθητικό. 'Ακολουθεί μία ψευτορηναιική και ψευτολυρική διάθεση που διαχύνεται σ' δλη την έρμηνεία και συμπληρώνεται με μία δδραθη προσπάθεια. Έναν ναρκισισμό. 'Ετσι στερεοποιείται μία άρρωστημένη φόρμα άπαγγελίας μέσα στην όποια χύνονται και ψήνονται όλα τά ποιήματα, όσχετα προς τη δική τους τη μορφή. Τό πολύ—πολύ κάποιο χρωμάτισμα, κάποια κίνηση κάπως χαρακτηριστική που βγαίνει άπλωδ άπό τό μύθο, άπό την Ιστορία δηλαδή, την ύπόθεση που περικλείνει τό ποίημα. Καμμία πνευματικότητα και καμμία άσθηση δέν άνάδονται σ' αυτή την έκδήλωση που είναι χωρίς δλήθεια και χωρίς ήθος. 'Όταν όμως ο έρμηνευτής κάνει τό άπλό, μα και τόσο δόσκολο έργο του, όπως τό σχεδίασαμε πάρα πάνω, τότε όλα τά «γλάρα μάτια» και οι προσπάθειες και οι φτιαχτές φωνές περιτεύουν και τό παραγεμίματα ένοχλοϋν. 'Η δουλεία του έρμηνευτή-καλλιτέχνη είναι σοβαρή κι' άντρίκια, καθόλου άρρωστημένη και ξελιγωμένη και όταν άγνό άκροστή μιλάει άντί ή λαγνεία και τό ξελλίγωμα, ο νόμος της φύσης και τού αριθμού, ή δράση και ή ζωή.

Δέν έξρω αν στο βιαστικό τουτο έξέτασμα του σπουδαιότατου αισθητικού θέματος, μπόρεσα να έξηγηθώ δσο θα χρειαζότανε. Εά ήμωνα δμως έτοιμος να Ικανοποιηθώ κι' αν άλλως έρριξα μία πετριά στα λιμνασμένα νερά του θέματος της έρμηνείας του έντεχνου λόγου.

Σ. ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΣ